

גלי ההדף של המלחמה: המודל הסינגפורי של הרמוניה אתנית ודתית כדרך לפעולה

גיורא אלירז¹ | 1 בינואר, 2024 | גיליון 1807

סינגפור מייחסת חשיבות עליונה להרמוניה אתנית ודתית ומכירה בכך שהצלחתה המרשימה בתחום קריטי זה אינה מובנת מאליה ושמירתה מחייבת ערנות מתמדת. לפיכך אין זה מפתיע כי בעקבות מתקפת הטרור של חמאס והפעילות הצבאית הישראלית בתגובה ברצועת עזה, הגיב ה"סיסמוגרף" הרגיש באי בעוצמה וננקטו פעולות בהתאם. הקונטקסט הסינגפורי על כל רכיביו כה שונה מזה של ישראל ומתקיים בסביבה שונה בתכלית. עם זאת, כדאי להתבונן במקרה הסינגפורי, שעשוי לאתגר חשיבתית את מציאות חיינו.

במציאות גיאופוליטית ורב-תרבותיות מאתגרת נקבע בסינגפור רעיון הלכידות החברתית, בדגש על [הרמוניות גזעית \(racial harmony, להלן אתנית\) ודתית](#), כערך יסודי, כמסד לקיום לאומי. הבנה עמוקה זו מתורגמת למאמץ מדינתי-חברתי רחב ומוצלח, שבצד מסריו בדבר חשיבות סובלנות, קבלה וכבוד הדדיים והידברות, מודגש כי השלווה, תחושת המקום הבטוח וההרמוניה אינן מובנות מאליהן. מכך מתחייבת לא רק פעולה נמשכת אלא גם ערנות רבה. ואכן, מזה קרוב לששה עשורים מנווטת סינגפור בחוכמה ובהצלחה במציאות גיאופוליטית ודמוגרפית מורכבת; עיר-מדינה קטנה, ללא עומק אסטרטגי, הממוקמת במרחב בעל רוב מוסלמי - מלזיה מצפון והארכיפלג האינדונזי הענק מדרום. ובנוסף, רוב אוכלוסיית האי - קרוב ל-6 מיליון (כולל תושבי קבע, עובדים זרים והלומדים במקום) - ממוצא סיני. לצידם מתבלטת אוכלוסייה מלאית-מוסלמית, המיעוט הגדול באי, שהינו בעל זיקה היסטורית, תרבותית, אתנית, לשונית חזקה לרוב המלאי-מוסלמי במלזיה. המיעוט השני בגודלו הוא ממוצא הודי.

מתוך הבנת הקריטיות של שמירת המרקם העדין הרב-תרבותי, סינגפור כמו גם סורקת בקפידה תהליכים והתרחשויות הרחק מתחומה, העלולים להשפיע לרעה. לפיכך אין זה מפתיע כי בעקבות מתקפת הטרור של חמאס והפעילות הצבאית הישראלית בתגובה ברצועת עזה, הגיב ה"סיסמוגרף" הרגיש בעוצמה, מחשש מגלי ההדף. סביר להניח כי המבט בסינגפור הופנה בדאגה גם למלזיה, הבולטת בעיונותה לישראל ומנגד אוהדת את חמאס ומקיימת [קשרים עם הנהגתו](#). בתגובה להתרחשויות העבירו השלטונות בסינגפור מסרים באפיקים שונים: חשיבות ההרמוניה החברתית והצורך ולהישמר לבל עימות במזרח התיכון יצית רגשות,

¹ ד"ר גיורא אלירז הינו עמית נלווה במכון טרומן באוניברסיטה העברית ועמית מחקר במכון למדיניות נגד טרור באוניברסיטת רייכמן וכן בפורום לחשיבה אזורית.

גם בעקבות מידע כוזב במדיה החברתית; ההרמוניה והשקט ארוכי השנים אינם מובנים מאליהם ולפיכך [יש להיזהר מהיסח הדעת](#), לגלות ערנות, לנקוט אמצעי זהירות ולהודיע לשלטונות על פעילות חשודה; יש להיזהר מפוליטיקה של זהויות; חובה לקיים חוקים ונורמות למען שמירת ההרמוניה. ובמקביל, ניכר כי המדינה מבקשת לנקוט מול ההתפתחויות [במדיניות מאוזנת וזהירה](#). כך מחד גיסא, סינגפור, שלה [מערכת יחסים הדוקה ונמשכת עם ישראל](#), לרבות הוקרה רבה על תרומתה לבניית יכולות הגנתה, לא נרתעה מ**גיבוי חסר פשרות של מתקפת חמאס** כפעולת טרור ברוטלית, שאין דרך להצדיקה, קראה לשחרור מידי וללא תנאי של כול בני הערובה האזרחים ועמדה על זכותה של ישראל להגנה עצמית. מרשימה העובדה שסינגפור מינתה בעצם ימי המלחמה את [השגריר התושב הראשון שלה בישראל](#). בצד זאת הבהירה שלא ניתן להתעלם מהסבל שנגרם לפלסטינים לאורך השנים, הטעימה את חובתה של כל מדינה כאשר היא נוקטת פעולה צבאית להפעלת זכותה להגנה עצמית [לקיים את עקרונות הנחיצות והפרופורציונליות](#) ולציית לחוקי המלחמה, הצטרפה לקריאת העצרת הכללית של האו"ם להפסקת אש הומניטרית מידית, ושבה והדגישה תמיכתה המסורתית בצורך למצוא פתרון מדיני לסכסוך על בסיס פתרון שתי המדינות.

בה בעת, השלטונות פרסמו אזהרות (advisory), ככללי פעולה לציבור. אחת כוונה [לכוח העבודה הזר](#), המונה [כמיליון וחצי עובדים](#), מתוכם [קרוב למיליון ממלזיה](#); ניתן להניח שהאזהרה מכוונת בעיקר לאחרונים, מה גם שרבים מהם שבים וחוצים בכל יום את מצר הים המפריד בין מדינתם לסינגפור. בשל ההבנה שמות אזרחים רבים בעימות מעלה רגשות חזקים, נקראים העובדים לשמור על איפוק ולהישמר לבל תפגע ההרמוניה האתנית והדתית בסינגפור. כן מודגש: סינגפור נוקטת אפס סובלנות כלפי כל קיצוניות, אלימות וטרור; כל תרומה לקורבנות העימות חייבת להיעשות באפיקים הרשמיים: נאסר לכתוב, לפרסם או לשתף מידע שיכול להצית רגשות ולגרור לאלימות ולשנאה; אסור לייבא פוליטיקה זרה למדינה ולהפיץ מידע לא מאומת; אסור לתמוך באף ארגון טרור; יש לגלות ערנות ולדווח על כל פעילות חשודה וסימנים לרדיקליזציה בקרב עובדים. כן נאסרה [הצגה בפומבי של סמלים/סממנים הקשורים לעימות בין ישראל לחמאס](#). מודגש כי לא יסלח עידוד או סיוע לטרור דרך הצגה של פריטי לבוש ופריטים הנושאים לוגו של קבוצות טרור או קבוצות מיליטנטיות, כמו חמאס והזרוע הצבאית שלו גדודי אל-קסאם. [משטרת סינגפור פרסמה אזהרה שעניינה אירועים והתכנסויות ציבוריות](#) במטרה למנוע פגיעה בהרמוניה החברתית. בפועל ובשונה ממקומות רבים על פני הגלובוס, לא אירעו במקום הפגנות אנטי-ישראליות/פרו פלסטיניות על רקע המלחמה.

בנוסף, [המופתי של סינגפור פנה כבר בשלב מוקדם לרב הראשי המקומי](#) בציינו בין היתר, בהתייחס הן לחמאס והן לישראל, שאין הצדקה לשום צורת אלימות וברוטליות כלפי אזרחים והביע תקווה שהקהילות היהודיות והמוסלמיות באזורי העימות ישכילו לאמץ מודל של סובלנות והרמוניה וכי יעלה בידי סינגפור לחלוק את המודל שלה עמהם. בתשובתו ציין הרב הראשי של [הקהילה היהודית הקטנה במקום](#) כי קהילתו מודה לממשלת סינגפור על מדיניות אפס סובלנות כלפי התבטאויות שנאה והסתה דתית והטעים את החשיבות הרבה שבחיזוק הקשרים

בין הקהילה המוסלמית לזו היהודית, למען שמירה על המרקם העדין של החברה, שהינה מודל חיקוי לסובלנות דתית. הוא הוסיף כי הלב והתפילות עם כל האזרחים הפלסטינים שאיבדו את חייהם בעימות חסר התוחלת וכי יש לייחל לפתרון של שלום בר-קיימה לעימות הישראלי-פלסטיני. המופתי גם פרסם אזהרה, בבחינת הנחיות, [לבני קהילתו כיצד לנהוג נוכח העימות בין ישראל לחמאס](#) במטרה לנהל את השפעת ההתרחשויות בדרך בונה וחיובית. מוסלמי המקום נקראו להתפלל למען שלום ויישוב העימות, לסייע למאמצים הומניטריים ולהוכיח כי קיום יחדיו בשלום אפשרי במציאות רב-תרבותית.

אופן התגובה בסינגפור הינו ראייה מעניינת למודל ייחודי אשר לתפיסת ההרמוניה האתנית דתית במציאות רב-תרבותית, שיש להבינו בקונטקסט היסטורי פוליטי תרבותי וחברתי של המקום וכחלק מעיצוב הזהות הלאומית. השורשים מובילים במידה רבה לאב הלאומי המכונן, לי קואן יו (Lee Kuan Yew). חוטים היסטוריים ניתן למשוך לאחור כבר לדבריו המעצבים ב-9 באוגוסט 1965, עת הודיע על [פרישת סינגפור מהפדרציה המלזית](#) לאחר כשנתיים בתוכה, ויצאתה לדרך עצמאית מורכבת: ["This is not a Malay nation; this is not a Chinese nation; this is not an Indian nation. Everybody will have his place: equal; language, culture, religion."](#) וברקע, זיכרון קולקטיבי, כתמרו אזהרה, של [מהומות אתניות אלימות](#) בין קבוצות סיניות לקבוצות מלאיות-מוסלמיות בשנת 1964. רק לאחרונה דורגה סינגפור כ**מובילה במרחב דרום מזרח אסיה ודרום יבשת זו בסובלנות בין-דתית ובכלל במידת הפלורליזם הרב-תרבותי**, וגם בהתאמה גבוהה של כלל הרכיבים בחברה לבין ערכי מדינת הלאום. מאחורי הגדרה שכזו ניצב מאמץ לאומי מתמשך בן עשרות בשנים המנווט על ידי קברניטי המדינה דרך מכלול מנגנוניה ומערכותיה, בשיתוף פעולה מתחייב עם מנהיגי הקהילות השונות ופעיליהן. בין המסרים המכוונים מתבלט מוטיב חוזר לפיו נדרש מאמץ משותף של כולם למען קבלה הדדית, בניית אמון, דיאלוג והידברות, שכן ההרמוניה החברתית שנבנתה אינה מובנית מאליה וכי היא ניצבת מול איומים פוטנציאליים. ההגנה על ההרמוניה החברתית [מגובה בחקיקה](#) רחבה וההישגים אכן מרשימים, חרף לא מעט אתגרים. ביניהם בולטות מזה למעלה משני עשורים [מגמות רדיקליזציה אסלאמית](#) שנגעו גם בסינגפור, אך כנראה רק בשוליים, לרבות מקרים מעטים של מעורבות בני המקום בארגוני ג'האד עולמי.

לצד ההרמוניה החברתית, מכלול המודל הייחודי הסינגפורי קשור ביסודות שהקים לי ובמורשתו, למשל חשיבות הסדר החברתי, המשמעת ברמות השונות וגם [רעיון המריטוקרטיה](#) (Meritocracy), כלומר מדינה המושתתת על תפיסה רחבה שלפיה המובילים אותה מתמנים לתפקידים על בסיס כישוריהם ויכולתם בלבד. שיטה זו גרפה הישגים ניכרים, הגם שניכר כי קיימת הבנה שיש צורך לבצע בה התאמות מול מציאות משתנה. נכון, יש המדגישים מנגד שבסינגפור נהוגות רגולציה וחקיקה מחמירות במושגי דמוקרטיה מערביות. לאלה יאמר כי האזרחים בה, למרות הכול, זוכים באמנה חברתית לא-כתובה ראויה למדי בינם לשליט, כלומר המדינה. אמנם הם "ויתרו" במידה חלקית בלבד על זכויות דמוקרטיות ונדרשים לציית גם לחוקים שאזרחים במערב פטורים מהם, אך התמורות גבוהות. רק לאחרונה [דורגה סינגפור](#)

[ברום מדד "הממשל הטוב" \(Good Government\)](#), המתייחס במידה רבה לאפקטיביות ההתנהלות מול משברים. ואכן סינגפור [הוכיחה זאת היטב בהתמודדותה מול מגפת הקורונה](#). במבט רחב תוך התייחסות לתוצאות ולרווחת האזרחים, סינגפור מציגה [מודל מרשים של משילות טובה](#) שהישגיו נראים לעין: האזרחים נהנים מרמת חיים ואיכות חיים גבוהות מאד ומרמת ביטחון אישי גבוהה; מערכת בריאות מתקדמת מאד וזו החינוכית הישגית ומונחית על ידי ערך המצוינות; רשות ריכוזית מספקת למרבית האוכלוסייה פתרונות דיור ראויים; והאזרח נהנה גם ממערכת משפט המקפידה על שוויון בפני החוק.

לסיכום ובהתייחס אך ורק לנושא דיוננו ההרמוניה האתנית והדתית, המקרה הסינגפורי מדגים מודל מרשים שבין מרכיביו הבולטים: חזון לאומי משותף ומוביל: מערכת ערכים משותפת הנגזרת ממנו ומשמשת כמסד לערכים ותרבות לאומיים; מסרים לאומיים בהתאם הבולטים בבהירות, נחישות, אחידות ועקביות; רמת התאמה גבוהה בין ערכי הקהילות האתניות והדתיות השונות לבין הערכים והתרבות הלאומיים; כללי התנהגות מחייבים לציבור שמטרתם להבטיח מימוש החזון והערכים. ולא פחות חשוב, חרף הצלחתו הניכרת של המודל, העברת מסר לאומי עקבי הדוחה כל תחושת שאננות וזחיחות הדעת וקורא לערנות ותשומת לב תמידיים. נכון שהקונטקסט הישראלי כה שונה במהותו, אך למרות הכול מבט אל סינגפור יש בו כדי לאתגר את מציאות חיינו, לפחות אשר להתנהלות פנימה, ואולי לא בהיבט זה בלבד.

* מאמר זה מתפרסם במסגרת פרויקט מחקר משותף ל-INSS ולמשרד החוץ, העוסק בתפיסות ביחס ליהודים ולישראל במרחב הערבי-מוסלמי והשפעותיהן על המערב. לפרסומים נוספים מוזמנים לעיין [בעמוד הפרויקט באתר המכון](#).

* עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט